

УДК 338.1

Власенко Т.А.Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ВИЗНАЧЕННЯ СЦЕНАРІЇВ ФОРМУВАННЯ СИНТЕЗОВАНОГО КАПІТАЛУ ПІД ВПЛИВОМ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена узагальненню підходів до визначення груп чинників, які формують синтезований капітал, на основі їх аналізу за інтелектуальним, соціальним та людським капіталами. Модель визначення впливу груп чинників на синтезований капітал побудована за принципами когнітивного моделювання. Запропоновані сценарії впливу на формування синтезованого капіталу.

Ключові слова: синтезований капітал, когнітивна модель, сценарне моделювання.

Постановка проблеми. Формування синтезованого капіталу в сучасних умовах високодинамічного зовнішнього середовища здійснюється під впливом великої сукупності чинників. Для прогнозування тенденцій його формування важливо враховувати особливості впливу цих чинників для розробки найефективніших сценаріїв, які можуть бути змодельовані за допомогою сучасних методів імітаційного моделювання, що і обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями синтезованого капіталу на наш час займаються такі науковці: О. Амосов [1], М. Барка Зин, Н. Гавкалова [2], Т. Кайнова [3], Т. Камінська [4] та ін. Незважаючи на окремі розробки, теорія синтезованого капіталу знаходиться на стадії формування і потребує глибинного подальшого дослідження.

Постановка завдання. Враховуючи, що синтезований капітал є поєднанням інтелектуального, людського та соціального капіталів, сукупність чинників впливу на нього є об'єднанням всіх сукупностей чинників, що впливають на кожний з цих капіталів. Таким чином, метою дослідження є оцінка впливу чинників різного рівня на формування синтезованого капіталу.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі **завдання**:

- узагальнено чинники впливу на синтезований капітал;
- побудовано модель, яка відображає характер впливу зазначених чинників;
- розроблено сценарії формування синтезованого капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз значної сукупності досліджень з визначення чинників, які впливають на інтелектуальний, людський та соціальний капітал дозволив узагальнити та структурувати їх за рівнями та групами. Для оцінки впливу окремих факторів на рівень формування та ефективного використання синтезованого капіталу необхідно здійснити відповідний аналіз. Враховуючи велику складність досліджуваного об'єкту найбільш доцільним варто визнати експертні методи аналізу. Дослідження у сфері системного аналізу присвячені питанням моделювання складних систем, до яких можна віднести і соціально-економічну систему держави, регіону та підприємства. Серед методів моделювання складних систем виділяють дві групи: методи активізації інтуїції і досвіду фахівців і методи формалізованого представлення систем.

До першої відносять такі методи як «мозкова атака», експертних оцінок, «дельфі», сценаріїв, морфологічний аналіз, дерево цілей і т. ін.

Другу групу представляють аналітичні, статистичні, семіотичні, логічні, лінгвістичні, графічні методи і т. ін. [5]. Враховуючи зазначені вище обмеження щодо кількісної характеристики зазначених факторів, які впливають на формування та використання синтезованого капіталу, доцільно для вирішення поставленого завдання застосувати пограничні методи між активізацією інтуїції і досвіду і формалізованим підходом. Одним з таких перехідних методів поступової формалізації задач прийняття рішень є когнітивне моделювання [5].

Дослідженнями когнітивного моделювання та його експлікації у менеджменті займалися: З. Авде-

Концепти факторів впливу на формування та ефективне використання синтезованого капіталу

Групи	Фактори	Позначення
Макрорівень		
соціально-економічні	підвищення рівня соціального захисту	V ₁
	реформування системи охорони здоров'я	V ₂
	зниження податкового навантаження на підприємства	V ₃
	лібералізація економічної діяльності	V ₄
науково-інноваційні	державна підтримка венчурного бізнесу	V ₅
	мотивація банків і страхових компаній до інвестування у процес створення інноваційної інфраструктури	V ₆
культурно-освітні	підвищення рівня загальної освіти та професійної підготовки населення	V ₇
	відтворення наукових шкіл і інтелектуальної наукової еліти	V ₈
	впровадження неперервної освіти	V ₉
правові	регулювання прав людини та людського розвитку	V ₁₀
	регулювання міграційних процесів	V ₁₁
	подолання бідності та майнового розшарування	V ₁₂
	захист інтелектуальної власності	V ₁₃
	регулювання інноваційного розвитку	V ₁₄
екологічні	загальний стан навколишнього природного середовища	V ₁₅
	рекреаційні ресурси	V ₁₆
політико-інституційні	соціально-політична стабільність	V ₁₇
	підвищення рівня демократизації суспільства	V ₁₈
	захист прав і свобод людини	V ₁₉
	участь громадських організацій у формуванні політики розвитку	V ₂₀
	плани і програми структурної перебудови для стимулювання виробництва наукомісткої продукції	V ₂₁
Мезорівень		
соціальні	покращення медичного обслуговування	V ₂₂
	підвищення якості продуктів харчування	V ₂₃
	покращення житлових умов	V ₂₄
	продовження тривалості життя населення	V ₂₅
	розширення системи закладів культури регіону	V ₂₆
економічні	збільшення рівня інфляції	V ₂₇
	збільшення номінальних та реальних доходів населення	V ₂₈
	підвищення рівня інноваційної активності господарських структур	V ₂₉
	вдосконалення кредитно-фінансового механізму	V ₃₀
демографічні	збільшення чисельності економічно активного населення	V ₃₁
	підвищення міграційної мобільності населення	V ₃₂
	розподіл зайнятого населення в наукоємні та інноваційні галузі	V ₃₃
	збільшення чисельності зайнятого населення	V ₃₄
екологічні	якість питної води та продуктів харчування	V ₃₅
	природно-кліматичні умови	V ₃₆
Мікрорівень		
соціально-економічні	розширення соціальної інфраструктури підприємства	V ₃₇
	реалізація професійної підготовки, підвищення кваліфікації	V ₃₈
	вдосконалення системи стимулювання праці	V ₃₉
	покращення стану соціально-психологічної атмосфери у колективі	V ₄₀
технічні та науково-інноваційні	підвищення рівня техніко-економічного розвитку	V ₄₁
	розширення інформаційних мереж та комунікацій	V ₄₂
	збільшення інформаційної доступності основних ресурсів	V ₄₃
	впровадження новітніх технологій у виробництво та розробку інтелектуальних продуктів і послуг	V ₄₄
екологічні	санітарно-гігієнічні умови праці	V ₄₅
Результуючий концепт		
Синтезований капітал		V ₄₆

Натомість соціально-економічні та науково-інноваційні мають значно менший вплив.

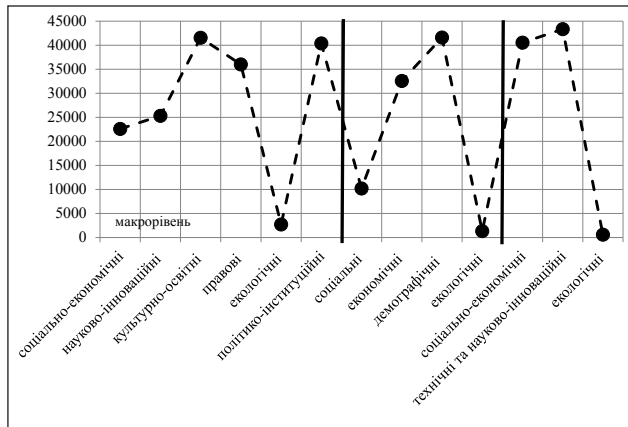

Рис. 1. Вплив обраних груп чинників різних рівнів на синтезований капітал

Значно більший вплив мають економічні чинники на мезорівні, які між тим значно поступаються демографічним. А соціальні чинники на цьому ж рівні мають досить низьке значення. Мікрорівень характеризується значним впливом соціально-економічних і технічних та науково-інноваційних чинників. Найменший вплив мають екологічні чинники на всіх рівнях, що свідчить про їх несуттєвість відповідно до складових синтезованого капіталу.

Цілком зрозуміло, що розглянуті вище чинники впливають на формування синтезованого капіталу не безпосередньо групами, а комплексно, взаємодіючи один з одним. Саме тому доцільно розглянути окремі сценарії, які об'єднують дію різних чинників та визначити міру їх впливу на синтезований капітал. Для отримання найбільшого позитивного ефекту формування синтезованого капіталу в сценарії варто включити чинники, які отримали найбільший вплив в рамках груп. Макро- і мезорівень знаходяться у під впливом державного регулювання, саме тому сценарії варто розробляти поєднуючи чинники цих рівнів.

Натомість формування синтезованого капіталу на макрорівні залежить виключно від підприємств, які виступають первинними джерелом їх накопичення. Отже всі сценарії варто розподілити на дві значні групи: макро- і мікрорівня. Сценарії та склад їх концептів надані в табл. 2.

Результати тактового моделювання надані на рис. 2.

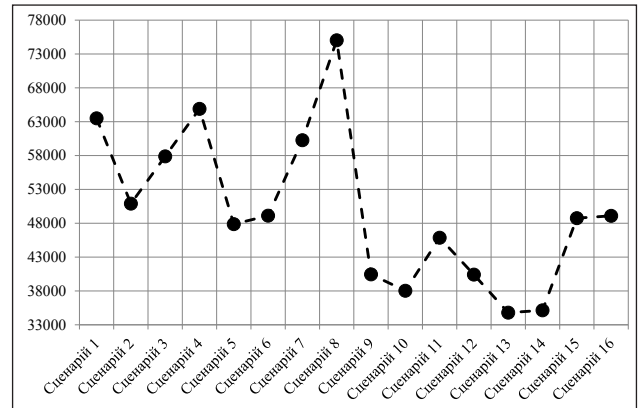

Рис. 2. Результати тактового моделювання за обраними сценаріями

Як видно з рис. 2 найбільший вплив на формування синтезованого капіталу має на макрорівні Сценарій 8 (підвищення рівня загальної освіти та професійної підготовки населення, впровадження неперервної освіти, участь громадських організацій у формуванні політики розвитку, плани і програми структурної перебудови для стимулювання виробництва наукомісткої продукції, розподіл зайнятого населення в наукоємні та інноваційні галузі, збільшення чисельності зайнятого населення), а на мікрорівні – Сценарій 16 (розширення соціальної інфраструктури підприємства, реалізація професійної підготовки, підвищення кваліфікації, збільшення інформаційної доступності основних ресурсів, впровадження новітніх технологій у виробництво та розробку інтелектуальних продуктів і послуг). В цілому варто зазна-

Таблиця 2

Склад концептів запропонованих сценаріїв

Сценарій	Склад концептів	Сценарій	Склад концептів
Макрорівень		Мікрорівень	
Сценарій 1	V ₇ , V ₉ , V ₁₈ , V ₂₁ , V ₃₃	Сценарій 9	V ₃₇ , V ₃₉ , V ₄₂ , V ₄₄
Сценарій 2	V ₈ , V ₁₇ , V ₁₉ , V ₂₀ , V ₃₂ , V ₃₄	Сценарій 10	V ₃₇ , V ₃₉ , V ₄₁ , V ₄₃
Сценарій 3	V ₈ , V ₁₈ , V ₂₁ , V ₃₁ , V ₃₃	Сценарій 11	V ₃₈ , V ₄₀ , V ₄₂ , V ₄₄
Сценарій 4	V ₇ , V ₉ , V ₁₉ , V ₂₀ , V ₃₁ , V ₃₃	Сценарій 12	V ₃₈ , V ₄₀ , V ₄₁ , V ₄₃
Сценарій 5	V ₇ , V ₈ , V ₁₇ , V ₃₁ , V ₃₂	Сценарій 13	V ₃₉ , V ₄₀ , V ₄₁ , V ₄₂
Сценарій 6	V ₇ , V ₈ , V ₁₉ , V ₂₀ , V ₃₁ , V ₃₂	Сценарій 14	V ₃₉ , V ₄₀ , V ₄₃ , V ₄₄
Сценарій 7	V ₈ , V ₂₀ , V ₂₁ , V ₃₃ , V ₃₄	Сценарій 15	V ₃₇ , V ₃₈ , V ₄₁ , V ₄₂
Сценарій 8	V ₇ , V ₉ , V ₂₀ , V ₂₁ , V ₃₃ , V ₃₄	Сценарій 16	V ₃₇ , V ₃₈ , V ₄₃ , V ₄₄

чити більший вплив чинників макро- та мезосередовища чим тільки мікросередовища.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене сценарне моделювання дозволило визначити пріоритетні напрямки державної політики, які мають сприяти формуванню синтезованого капіталу, які мають поєднувати культурно-

освітні та політико-інституційні чинники макросередовища і соціальні чинники мезосередовища, а політика підприємств повинна зосередитися на розширенні соціальної інфраструктури, професійній підготовці, підвищенні кваліфікації, збільшенні інформаційної доступності основних ресурсів, впровадження новітніх інноваційних технологій.

Список літератури:

1. Амосов О. Ю. Синтезированный капитал и его капитализация как средство модернизации общества / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова // Становление и развитие теории и практики управления человеческим капиталом и социально-экономическими системами: труды в международной научно-практической конференции, 13–15 декабря 2011 г. / под ред. В. Н. Некрасова. – Ростов н/д: Редакционно-издательский центр ЮРИФ РАНХИГС, 2013. – 280 с. – С. 5–16.
2. Гавкалова Н. Л. Синтезированный капитал и модернизация общества / Н. Л. Гавкалова, М. Барка Зин // Экономика развития. – 2012. – № 2(62). – С. 44–50.
3. Кайнова Т. В. Синтезованный капитал як засіб антикризового управління персоналом підприємств Харківського регіону / Т. В. Кайнова, Т. А. Власенко // Управління розвитком : зб. наук. ст. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – № 21(118). – С. 40–43.
4. Камінська Т. Г. Синтезованный капитал регіону: інноваційний аспект контролю як функції управління / Т. Г. Камінська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: elibrary.nubip.edu.ua/14039/1/Kaminska16.pdf
5. Солохин С. С. О когнитивном моделировании устойчивого развития социально-экономических систем (на примере туристско-рекреационной системы Юга России) / С. С. Солохин // Искусственный интеллект. – 2009. – № 4. – С. 150–160.
6. Авдеева З. К. Когнитивное моделирование для решения задач управления слабоструктурированными системами (ситуациями) / З. К. Авдеева, С. В. Коврига, Д. И. Макаренко // Управление большими системами: сборник трудов. – 2006. – № 16. – С. 26–39.
7. Хаустова В. Е. Развитие когнитологии как научного направления и использование его при решении социально-экономических задач / В. Е. Хаустова, В. А. Зинченко // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – 2009. – № 2 (7). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.khibs.edu.ua/2\(7\)2009/index.html](http://www.khibs.edu.ua/2(7)2009/index.html).
8. Вандышева Т. М. Когнитивный подход в управлении рисками кредитных организаций / Т. М. Вандышева // Известия. Информ. и гуманитар. технологии в управлении эконом. и соц. системами. – 2010. – № 4. – С. 51–56.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СЦЕНАРИЕВ ФОРМИРОВАНИЯ СИНТЕЗИРОВАННОГО КАПИТАЛА ПОД ВЛИЯНИЕМ ФАКТОРОВ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ

Статья посвящена обобщению подходов к определению групп факторов, которые формируют синтезированный капитал, на основе их анализа по интеллектуальному, социальному и человеческому капиталу. Модель определения влияния групп факторов на синтезированный капитал построена на принципах когнитивного моделирования. Предложены сценарии влияния на формирование синтезированного капитала.

Ключевые слова: синтезированный капитал, когнитивная модель, сценарное моделирование.

SCENARIO DEFINITION OF FORMATION SYNTHESIZED CAPITAL UNDER THE INFLUENCE OF ENVIRONMENTAL FACTORS

The article is devoted to a generalized approach to the definition of groups of factors that form the synthesized capital, based on the analysis of the intellectual, social and human capitals. Model of determination of impacting factors' groups on the synthesized capital is based on the principles of cognitive modeling. There are scenarios influences that are proposed on the formation of the synthesized capital.

Key words: synthesized capital, cognitive model, scenario modeling.